

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Мукачівський державний університет
Інститут проблем виховання НАПН України
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв
Національний педагогічний університет
ім. М.П. Драгоманова
Закарпатський інститут післядипломної педагогічної освіти

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ
XXI СТОЛІТТЯ**

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
конференції**

Мукачево-2012

Буркало Беата Степанівна

ФОРТЕПІАННІ ТВОРИ М. ЛИСЕНКА У ПЕДАГОГІЧНОМУ РЕПЕРТУАРІ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В умовах формування української державності та національної свідомості виникає необхідність по-новому оцінити творчу спадщину українських композиторів. Це стосується і основоположника української класичної музики М.Лисенка. За переконанням композитор був щирим патріотом, що яскраво відобразилось в його творчості. Вивчення творчості М.Лисенка займалось багато музикознавців, зокрема М.Гордійчук, Г.Курковський, О.Козаренко, Н.Кашкадамова та інші, однак питання фортеп'яної творчості композитора та їх застосування при навчанні гри на фортеп'яно потребують подальшого вивчення.

М.Лисенко заклав основи національно визначеної української фортеп'яної музики. Твори композитора представляють зрілий зразок романтичного стилю. Подібно до інших композиторів-романтиків (Б.Сметани, П.Чайковського, Е.Гріга) М.Лисенко прагнув плекати національну своєрідність української музики, але вважав потрібним опанувати культуру європейської музичної традиції. Тому в його творчості відчувається вплив Ф.Шопена, Ф.Ліста та ін.

У своїй фортеп'яній творчості М.Лисенко використовує різноманітні жанри – сюїту, сонату, рапсодію, скерцо, полонез, вальс та ін. Крім пануючого романтичного стилю у деяких творах впізнаються елементи барокової традиції (сюїта), класичної сонати (соната) та ін.

Фортеп'янні твори композитора використовують як педагогічний репертуар при навчанні гри на фортеп'яно. Вони є різні за складністю виконання, тому можуть виконуватися на різних етапах навчання. Всю фортеп'яну творчість композитора можна поділити на дві групи. Перша група – це твори великих форм, в яких переважають героїчні, епічні образи, і друга – мініатюри ліричного змісту.

Простішими для виконання є мініатюри, що характеризуються інтимністю настроїв – «Журба» ор 39, дві п'єси – «Момент розпачу», «Момент зачарування» ор 40, «Елегія» ор 41. Саме ці твори найчастіше виконуються учнями шкіл та студентами музичних навчальних закладів.

За рахунок поетичних назв вище названі твори легко сприймаються. Конкретний образний зміст ставить перед виконавцем ряд піаністичних, виконавських завдань. За допомогою цих творів студенти набувають навиків плавної, легатної гри, видобування м'якого звуку, ведення фрази. М.Лисенко об'єднує деякі мініатюри в невеличкі цикли, наприклад «Альбом літа 1900» ор 37, «Альбом особистий» ор 40.

Окремий цикл охоплює три ліричні п'єси, створені на основі народних пісень: «Без тебе, Олесю», «Пливе човен води повен», «Ой, зрада, карі очі, зрада», тут М.Лисенко виступає як піаніст-імпровізатор. Використовуючи різноплановість фактури, широкий діапазон інструменту, композитор ставить перед виконавцем непрості художні та піаністичні завдання. В даних творах зустрічаються пасажи септолями, секстолями, поєднання різних штрихів у фактурі, поліфонічне проведення двох голосів у партії однієї руки, перехрещення рук тощо. Тобто їх виконання передбачає вже певну попередню технічну підготовку піаніста.

У ліричних мініатюрах композитор використовує фортеп'яну кантилену з українською національною специфікою. Від цього в його творах – коротке вокальне дихання, використання *rubato*. Створене композитором українське фортеп'яне *bel canto* вимагає при виконанні відтворення специфіки українського народно-пісенного та романсового мелосу. Така кантилена простежується у таких творах: «Пісня без слів» ор 9, «Ноктюрн» ор 9, «Баркарола» ор 15, «Колискова пісня», «Мрія», «Сумний наспів» та ін.

Серед творів великих форм – два твори циклічної форми: сюїта та соната. «Українська сюїта» написана у формі старовинних танців на основі українських пісень, в кожній частині процитовано фольклорну мелодію, що й зазначено у назві. Відзначаються одночастинні твори епічного змісту «Епічний

фрагмент» ор 20, Гавот на тему пісні « Ходить гарбуз по городу» ор 22, Рондо ор 23, «Героїчне скерцо» ор 25. Найбільш виразні та національно самобутні з великих творів Лисенка дві Українські рапсодії (gis-moll, a-moll). У них використана лістівська модель жанру, з співставленням епічного та танцювального розділу. Композитор підкреслив їхнє українське трактування, назвавши розділи Другої рапсодії: Думка і Шумка.

Фортепіанні твори М.Лисенка варто включати у репертуар студентів на різних етапах навчання. Адже, за рахунок використання композитором народно-пісенних мотивів, вони є зрозумілі і близькі для сприймання. Вивчення та виконання творів М.Лисенка сприяють формуванню національної свідомості підростаючого покоління. За допомогою них студенти вчать любити та цінувати українську культуру.

Фортепіанні твори композитора ставлять перед виконавцем непрості технічні та художні завдання. Фактура творів М.Лисенка різноманітна, залежить від їхніх жанрів. Деякі танцювальні п'єси мають гомофонний склад, для ліричних п'єс типова триплановість фактури. Однак часто зустрічаються прийоми поліфонізованої фактури («Українська сюїта» ор.2, Ноктюрн cis-moll та ін.). Таким чином, студенти мають можливість ознайомитись з різним типом викладу музичного матеріалу. У багатьох творах композитор застосовує складні технічні прийоми. Концертні полонези, Героїчне скерцо, Рондо, Соната та інші твори М.Лисенка ставлять перед виконавцем серйозні віртуозні завдання.

Твори композитора втілюють цікавий художній та образний зміст. У деяких творах М.Лисенко вказує програмні заголовки, однак його програми не сюжетні, а настроєві. Уявляючи конкретний образний зміст твору, студент вчиться використовувати відповідні засоби виконавської виразності, для втілення у своєму виконанні різноманітних настроїв.

Таким чином, завдяки знайомих народних мотивів, що використані у цих творах, студенти мають можливість легше засвоїти та подолати певні технічні та виконавські проблеми, що виникають у процесі навчання гри на фортепіано.

Волонтир Володимир Ілліч

МУКАЧІВСЬКА ХОРОВА ШКОЛА ХЛОПЧАКІВ ТА ЮНАКІВ: ІСТОРІЯ І ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

В українській музичній культурі хорова школа, як навчальний заклад, має давні традиції, одним з прикладів якої була Глухівська хорова школа, що дала світові видатних майстрів хорової музики – Дмитра Бортнянського, Максима Березовського. Центром музичного виховання хорові школи були і в Західній Європі.

Для розвитку мистецтва, музичного виховання дітей та юнацтва на сучасному етапі хорова школа має велике значення. Саме тут закладаються основи таких майбутніх професій, як хормейстер, диригент, співак, артист хору, на яких є постійний попит в широкій мережі хорових колективів, в освітніх музичних закладах, загальноосвітніх школах.

Історія Мукачівської хорової школи хлопчиків та юнаків, однієї з перших в Україні, розпочинається з 1983 року, з часу заснування Мукачівського хору хлопчиків – хорової студії, на базі яких в 1989 році створена Мукачівська міська експериментальна хорова школа хлопчиків та юнаків, а в 1991 році – Мукачівська хорова школа хлопчиків та юнаків як державний заклад освіти системи Міністерства культури України.

Засновник хорової школи і хору хлопчиків та юнаків – Володимир Волонтир, заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки композиторів України, лауреат премії ім. Д.Задора, незмінний директор хорової школи і художній керівник хору. Хормейстер, керівник молодшого хору з часу заснування школи – Оксана Волонтир.

Мукачівська хорова школа вже давно відома в Україні і за кордоном як центр дитячого і юнацького хорового мистецтва на Закарпатті. Традиційними стали свята хорової музики, хорові фестивалі, майстер-класи, семінари клубу хормейстерів «Лад» дитячих і юнацьких хорових колективів Закарпатської області, які проводить хорова школа. Неодноразово на базі хорової школи проводились курси підвищення кваліфікації кері-